

Kehon kuolema

Kaikki kehot kuolevat. Koko ihmiskuntaa yhdistävänä ilmiönä kuolemaa voidaan tarkastella missä tahansa ihmisyhteisöissä. Ihmiskunta tuntee lukemattoman määrän erilaisia käytäntöjä, uskomuksia ja rituaaleja liittyen kuolemaan.

Kuoleman materiaalisuus

Kuoleman materiaalisuus liittyy vainajan kehon käsittelemiseen. Ruumista on yleisesti ottaen kohdeltava kulttuurisesti oikeaksi ymmärretyllä tavalla. Missään päin maailmaa kuolleita ei kuitenkaan kohdella miten sattuu, eikä heidän ruumiitaan jätetä vaille huomiota.

Hautajaiskäytännöissä on valtavaa vaihtelua. Toisinaan ruumis pyritään saattamaan haudan lepoon mahdollisimman nopeasti kuoleman jälkeen, ja toisaalla sitä taas saatetaan säilyttää hyvinkin pitkään ennen hautausta.

Hautaustavoista meille tutuin on maan alle arkussa hautaaminen. Tällä hetkellä Suomessa yleisin hautaustapa

on kremaatio eli polttohautaus. Siinä ruumis poltetaan tuhkaksi ja pakataan uurnaan, joka voidaan haudata maahan.

Muumiointi taas on tutuinta Egyptin faaraoista, joiden muumioituneet ruumiit haudattiin valtaviin rikkauksen kanssa pyramideihinsa. Ainakin Indonesiassa ja Madagaskarilla on yhteisöjä, joissa muumioituneet ruumiit otetaan säännöllisesti esiin haudoistaan, huolletaan rituaalisesti ja palautetaan takaisin.

Tavat käsitellä ruumiita kertovat paljon siitä, missä minuuden ja ihmisyyden koetaan asuvan. Himalajan vuoristossa on käytetty ilmahautausta, jossa valmiiksi paloitettu ruumis jätetään korkealle paikalle korppikotkien syötäväksi. Tämä ei johdu ainoastaan siitä, että maa olisi liian routaista haudan kaivuuseen tai että polttopuuta olisi tarjolla turhan vähän polttohautaukseen.

Kuolema nähdään ilmahautauksen harjoittajien parissa ennen kaikkea henkisenä siirtymänä, ja kuoleman tärkeät rituaalit keskittyvät enemmän henkeen kuin ruumiseen. Ruumiin tarjoaminen muiden elävien olentojen

ruoaksi sopii paikallisiin käsityksiin kaiken elämän arvostamisesta.

Keskustelkaa: Mitä hautaustapoja eri puolilta maailmaa tunnette? Mitä ajattelette niistä?

Kuolema on sosiaalista

Vaikka kuolema on biologinen tosiasia, puhutaan sen ohella myös sosiaalisesta kuolemasta. Kehon elintoimintojen lopullista päättymistä ei välttämättä nähdä merkittävimpänä rajanvetona kuoleman ja elämän välillä. Ennen modernia lääketiedettä myöskään tämän ehdottoman rajan piirtäminen ei ole ollut yhtä selvää kuin nykyisin. Toisaalta nykyisinkin kuoleman rajan vetäminen voi olla epäselvää, esimerkiksi aivokuolleiden kohdalla.

Monin paikoin maailmaa uskotaan, että kuolleen sielu tai henki viettää vielä aikaa ruumiissaan tai sen lähistöllä tunteja, päiviä tai viikkoja kuoleman jälkeen. Tällöin sosiaalinen vuorovaikutus vainajan kanssa yleensä jatkuu. Vainajan hengen huomiotta jättäminen tai väärin kohtelemisen on esimerkiksi karjalaisessa kansanuskossa ollut vaarallista.

Ihmisen voidaan sanoa kuolevan kahdesti: silloin, kun hänen ruumiinsa lakkaa elämästä ja silloin, kun kukaan ei enää muista häntä. Monissa esi-isien merkitystä korostavissa kulttuureissa sosiaalista kuolemaa torjutaan muistelemalla vainajia. Suhteita kuolleisiin voidaan pitää yllä monin tavoin niin rituaalisina juhlapäivinä kuin arkisilla tavoilla.

Myös meillä sosiaalinen kuolema näkyy hautausmailla: tuoreemmille haudoille tuodaan kukkia ja kynttilöitä, mutta ajan kuluessa hauta jää yksin ja henkilö katoaa myös sosiaalisesta todellisuudesta.

Sosiaalinen kuolema voi tapahtua myös ennen biologista kuolemaa. Yhteisö saattaa eristää jäsenensä joukostaan niin täysin, että tämän kaikki sosiaaliset suhteet katoavat, ja ihminen jää odottamaan biologista kuolemaa. Tällaisesta kohtalosta voidaan pahimmillaan puhua esimerkiksi täysin yksin jäävien vanhusten tai äärimmäisen syrjäytyneiden ja toivonsa kokonaan menettäneiden henkilöiden kohdalla.

Kuoleman rituaalit ovat olemassa myös eläviä varten. Kun ihminen kuolee, hänen sosiaalisissa verkostoissaan tapahtuu peruuttamaton muutos - repeämä, joka yhteisön on paikattava. Kun perheenjäsen tai yhteisön tärkeä

vaikuttaja poistuu elävien kirjoista, tuo yhteisö tai perhe ei ole enää sama.

Ympäri maailmaa erilaiset kuoleman rituaalit tähtäävät siihen, että kuolleet saatetaan turvallisesti pois elävien maailmasta, ja elävien yhteisöön saadaan palautettua elämää jatkava järjestys. Kuoleman kulttuuriset

käytännöt liittyvät myös surun ja menetyksen tunteiden yhteisölliseen, turvalliseen ja ymmärrettävään käsittelyyn.

Keskustelkaa: Millaisia kuoleman rituaaleja tunnette Suomessa? Millaisia yhteyksiä näette niissä meidän käsitykseemme ihmisyydestä?